

Квартальне опитування підприємств

№ 2 (16)
Травень 2006

- Агрегований показник перспектив промисловості зріс з **-0,12** січні до **-0,01** у травні.
- Очікування менеджерів щодо майбутніх змін загальноекономічної ситуації незначно покращилися.
- Уповільнення зростання виробництва в I-му кварталі було більшим, ніж очікували менеджери.
- В II-му кварталі менеджери прогнозують суттєве зростання виробництва.
- В II-му кварталі менеджери очікують збільшення кількості нових замовлень.
- В I-му кварталі готовність банків надавати довгострокові кредити зменшилась.
- Частка менеджерів, що вважають регуляторний клімат перешкодою зростання виробництву незначно збільшилась.
- В II-му кварталі менеджери очікують зменшення темпів зростання цін на сировину та цін реалізації.

Панель з 300 підприємств обробної промисловості використовується для моніторингу оцінок та очікувань керівників підприємств щодо змін ділового середовища загалом та показників роботи підприємств.

У цьому числі представлені результати опитування 18-30 квітня 2005 року

Показник: Q1'06 до Q4'05

Очікування: Q2'06 до Q1'06

Діловий клімат: оцінка квітень 06, очікування на 6 місяців

ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ

Агрегований показник перспектив промисловості

Агрегований показник перспектив промисловості зріс. Його значення в квітні збільшилось на 11 пунктів порівняно до січня (з -0,12 до -0,01). Це відбулося завдяки суттєвому покращенню виробничих планів підприємств на наступні 3 місяці (див. Виробничі показники). Запаси нереалізованої продукції зросли, але значення цього індексу продовжує бути від'ємним. Третій компонент Агрегованого показника — оцінки портфеля замовлень — практично не змінився й залишається низьким.

Діловий клімат

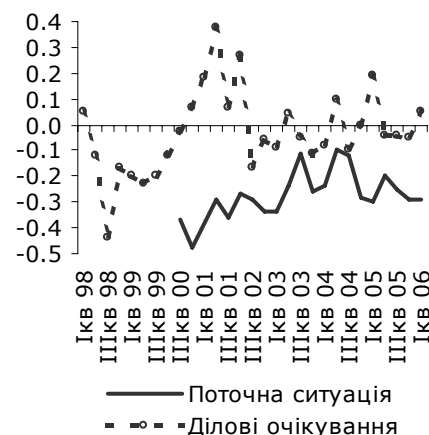
Оцінка ділового середовища керівниками підприємств не змінилась та є низькою. Значення відповідного індексу становило -0,29 в лютому та травні. Це характеризується сезонною тенденцією: за весь період проведення спостережень, фіксується погіршення оцінки ділового середовища в IV-му кварталі порівняно до III-го, та утримання такої ж оцінки й в I-му кварталі року. Це характерно для підприємств всіх галузей промисловості, форм власності та розмірів. Крім того, чим менше підприємство, тим гірші оцінки ділового середовища.

В той же час, очікування щодо змін ділового середовища несуттєво покращились. Індекс очікуваних змін ділового середовища зріс з -0,05 в лютому 2006 року до 0,05 у травні 2006 року. Зростання відбулося за рахунок незначного збільшення частки менеджерів, що очікують позитивні зміни (з 19,8% до 22,1%) та, суттєвого зменшення частки "песимістів" (з 26,6% до 19,0%). Вже традиційно, найгірші очікування у малих підприємств (-0,16), а найкращі — у підприємств середніх розмірів (251-500 працівників) - 0,20.

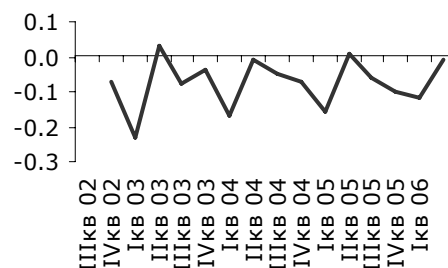
Регуляторний клімат

Частка менеджерів на думку яких, регуляторний клімат є суттєвою перешкодою розвитку бізнесу, зросла порівняно до лютого, й становить 27,5%. Це пов'язано з суттєвим зростанням головного компоненту, комбінованого показника "несприятливий регуляторний клімат" — "високий регуляторний тиск". Частка підприємств, які відмічають в якості перешкоди "високий регуляторний тиск" збільшилась з 14,3% до 21,4%. Другий та третій компоненти "несприятливого регуляторного клімату" — "часті зміни законодавства" та "корупція" не зазнали особливих змін (див. ПЕРЕШКОДИ ВИРОБНИЦТВУ).

Індекси ділового середовища

Агрегований показник перспектив промисловості

Інститут Економічних Досліджень та Політичних Консультаций
вул. Рейтарська 8/5-А, 01034 Київ
Тел. (+38044) 278-6342
Факс (+38044) 278-6336
E-mail: institute@ier.kiev.ua
http://www.ier.kiev.ua

Клімат на ринку запозичень

Клімат на ринку запозичень характеризується, з одного боку, зменшенням пропозиції банківських кредитів. Частка менеджерів, які вважають, що банки готові надати кредити такому підприємству, як їхнє, зросла з 74,3% до 70,0% у випадку короткострокових кредитів. Для довгострокових кредитів відповідний показник зменшився з 66,0% до 52,2%.

З іншої сторони, доступність кредитів для підприємств, на думку опитаних, не зменшилась, а навпаки, навіть збільшилась. Так, частка менеджерів, які погоджуються з думкою, що їхнє підприємство може взяти коротко строківий кредит в лютому 2006 року становила 41,1%, а травні — 46,2%. Для довгострокових кредитів відповідний показник дорівнював в лютому 22,3%, а в травні збільшився до 29,6%.

ВИРОБНИЧІ ПОКАЗНИКИ

Як і очікували керівники підприємств, в I-му кварталі темпи росту виробництва зменшилися, більш того, ситуація була гіршою, ніж прогнозували менеджери. *Індекс виробництва* в I-му кварталі 2006 року зменшився до -0,17 порівняно з 0,07 IV-го кварталу 2005 року та отримав від'ємне значення (що означає, що частка підприємств, де виробництво зменшилось, перевищила частку підприємств, де виробництво зросло), також його значення є меншим, ніж значення *індексу очікуваного виробництва* на I-й квартал (-0,09). Зменшення *індексу виробництва* спостерігається кожного року в цей період й є результатом дії сезонної тенденції до уповільнення економічної активності в зимові місяці.

Найвище значення *індексу виробництва* було зафіксовано у поліграфічній галузі (0,35) через збільшення попиту на друковану продукцію підчас виборів у березні 2006 року. Найнижче значення було в промисловості будівельних матеріалів та легкій промисловості (-0,36 та -0,33 відповідно). Про скорочення виробництва повідомляли керівників підприємств усіх розмірів, за виключенням найбільших — у групі підприємств з кількістю працюючих більше 1000, частка "зростаючих" перевищувала частку "падаючих" (0,11). Значення *індексу виробництва* було найвищим для приватизованих та державних підприємств, порівняно до приватних (0,06 до -0,05 та -0,22 відповідно).

В II-му кварталі підприємства планують суттєво активізувати економічну активність. *Індекс очікуваного виробництва* на наступний квартал зріс з -0,09 (на I-й квартал) до 0,33 (на II-й квартал). Майже кожне друге підприємство (47,4%) планує збільшити обсяги виробництва у II-му кварталі і лише 14,8% мають наміри скоротити виробництво.

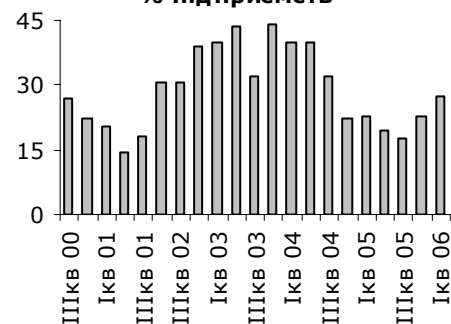
Зростання *індексу очікуваного виробництва* зафіксовано в усіх галузях промисловості. Зі збільшення розміру підприємства зростає оптимізм менеджерів: *індекси очікуваного виробництва* для малих, середніх та великих підприємств дорівнюють, відповідно 0,15, 0,39, 0,38. Серед підприємств різної форми власності, приватизовані підприємства та приватні мають найбільш оптимістичні виробничі плани: *індекс очікуваного виробництва* дорівнює 0,47 та 0,39 відповідно. тоді, як для державних підприємств відповідне значення становить -0,09.

Попит, реалізація, нові замовлення

Скорочення обсягів виробництва було зумовлено зменшенням попиту. *Індекс нових замовлень* зменшився з 0,13 у IV-му кварталі 2005 року до 0,12 у I-му 2006 року. *Індекс продаж* за той же період зменшився з 0,07 до -0,14. Частка менеджерів, які оцінюють портфель замовлень, як нормальний, становить 33,7%.

Менеджери очікують, що всі показники попиту в II-му кварталі

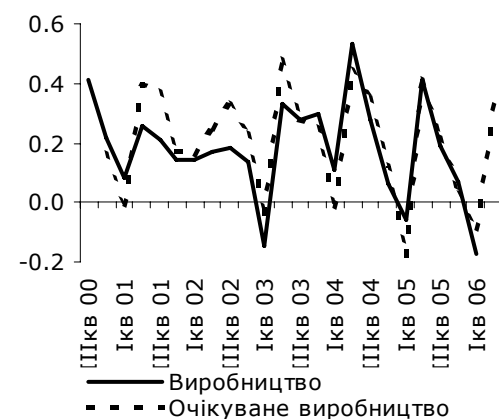
Несприятливий регуляторний клімат, % підприємств

Клімат ринку запозичень

Індекси виробництва

Внутрішній попит: індекси очікувань

суттєво покращаються. Менеджери промисловостей будівельних матеріалів та обробки деревини найбільш оптимістичні щодо отримання нових замовлень в II-му кварталі (відповідно 0,77 та 0,43). Найбільш песимістичними є менеджери поліграфічної галузі (-0,39).

Перешкоди зростанню виробництва¹

Основними перешкодами зростання виробництва продовжують бути низький попит, податковий тягар та високий конкурентний тиск. Порівняно до IV-го кварталу 2005 року ці перешкоди зазнали наступних змін: важливість податкового тягаря зросла (+9,4%), так само як і високий конкурентний тиск (+2,7%).

Четверте місце в списку перешкод зростанню виробництва четвертий квартал поспіль посідають проблеми ліквідності, важливість яких, на думку опитаних, майже не змінилася порівняно до IV-го кварталу 2005 року.

Частка підприємств для яких несприятливий регуляторний клімат є перешкодою до зростання виробництва практично не змінилася. Менеджери адекватно реагували на нечітку економічну політику та невирішені проблеми перерозподілу влади, спричинені передвиборчим часом. Частка підприємств, які відмічають в якості перешкоди виробництву "нестабільну політичну ситуацію" збільшується другий квартал підряд (з 4,0% у Жовтні 2005 до 13,6% у січні 2006 та нарешті 15,2% у травні 2006 року). Значення таких перешкод як виокі відсоткові ставки та доступність кредитів також зросло для менеджерів.

Зайнятість

На фоні зменшення темпів зростання виробництва, другий квартал поспіль спостерігається тенденція до зменшення зайнятості. Значення *індексу зайнятості* становить -0,15. Частка менеджерів, які вважають, що рівень зайнятості на підприємстві завищений для наявних обсягів виробництва, зросла з 2,5% до 5,7%. Хоча в II-му кварталі підприємства планують значно збільшити зайнятість задля збільшення обсягів виробництва. Значення *індексу очікувань* позитивне та дорівнює 0,07. Ця тенденція спостерігається для підприємств усіх галузей.

Частка підприємств, де є працівники в вимушених відпустках, дорівнює 6,7%. Значення відповідного індексу близьке до нуля. Протягом II-го кварталу не очікується суттєвих змін цього показника.

На думку, менеджерів, труднощі при пошуку кваліфікованих кадрів суттєво зросли. Зворотня тенденція спостерігається на ринку некваліфікованої праці. Значення відповідних індексів збільшилися з 0,47 до 0,60 (кваліфіковані працівники) та з 0,17 до 0,1 (некваліфіковані працівники).

ФІНАНСОВІ ПОКАЗНИКИ

Ціни

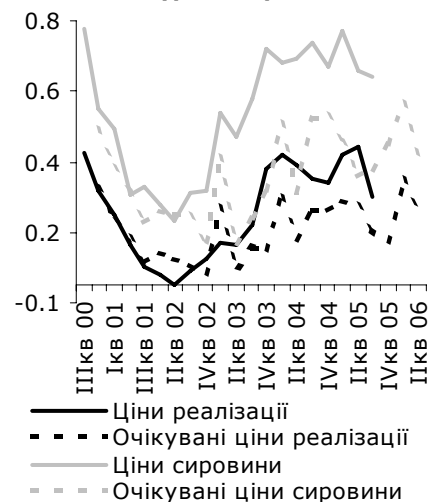
Ціни сировини і матеріалів, а також ціни готової продукції продовжували рости ще більшими, ніж наприкінці 2005 року, темпами. Порівняно до IV-го кварталу, *індекс цін сировини* зріс з 0,53 до 0,58, а *індекс цін реалізації* — з 0,12 до 0,37.

В II-му кварталі менеджери очікують на уповільнення темпів зростання цін. Це стосується як цін реалізації, так і цін сировини. Хоча, слід зазначити, що в випадку цін сировини, *індекс*

Перешкоди зростанню виробництва

	IIIкв 05	IVкв 05	Iкв 06	Iкв 06 vs IVкв 05
Низький попит	57,7	66,8	65,2	-1,6
Надмірне оподаткування	49,1	42,9	52,4	+9,5
Високий конкурентний тиск	41,3	42,5	45,2	+2,7
Проблеми ліквідності	40,2	36,8	37,6	+0,8
Високі ставки кредитів	35,2	28,9	31,9	+3,0
Несприятливий регуляторний клімат	17,6	22,8	27,5	+4,7
Високий регуляторний тиск	11,4	14,3	21,4	+7,1
Зміни в економ, законодавстві	5,7	9,3	10,0	+0,7
Корупція	2,1	2,9	3,3	+0,4
Недостатньо сировини	25,6	23,9	21,0	-2,9
Нестабільна політична ситуація	5,0	13,2	15,2	+2,0
Застарілі технології	23,8	26,1	12,4	-13,7
Недостатньо кваліфікованої робочої сили	15,3	13,6	12,4	-1,2
Доступність кредитів	6,0	1,4	7,1	+5,7
Брак виробничих потужностей	5,0	11,4	6,2	-5,2
Проблеми з енергопостачанням	2,5	7,1	3,8	-3,3

Індекси цін

¹ З жовтня 2002 року змінено методологію підрахунку рейтингу показника "несприятливий регуляторний клімат". Замість однієї загальної категорії "несприятливе регуляторне середовище" використовуються три фактори, а саме (1) високий регуляторний тиск, (2) часті зміни в законодавстві, та (3) корупція. Таким чином, загальний показник "несприятливий регуляторний клімат", відображає частку респондентів, які вибрали принаймні один з перерахованих вище факторів.

очікувань на II-й квартал, порівняно до відповідного показника на I-й, є меншим (0,36 до 0,52), а індекс очікуваних цін реалізації зменшився (0,30 до 0,21).

Прибутковість

Зменшення виробництва звичайно вплинуло на фінансові результати підприємств. Як і очікували менеджери, минулого кварталу індекс прибутковості зменшився з -0,02 до -0,26. Що означає збільшення превалювання підприємств, що погіршили фінансові результати, над тими, хто їх поліпшив. 40,2% опитаних вказали на погіршення фінансових результатів, у 45,5% підприємств вони не змінилися і лише 14,4% керівників підприємств зазначили, що фінансові результати підприємства покращилися.

Від'ємне значення індексу прибутковості спостерігалось у всіх галузях промисловості. Найсуттєвіше погіршення ситуації відбулося на підприємствах з кількістю робітників 250-500 (-0,43). В II-му кварталі менеджери, плануючи зростання виробництва, очікують й покращення фінансових результатів. Значення індексу очікуваної прибутковості додатне й дорівнює 0,18.

КОНКУРЕНТНИЙ ТИСК²

На думку керівників підприємств, конкретний тиск з боку вітчизняних виробників дещо послабився: значення індексу конкурентного тиску з боку українських виробників зменшилось з 0,27 у IV-му кварталі 2005 року до 0,19 у I-му кварталі 2006 року. Це спостерігалось у всіх галузях промисловості окрім легкої промисловості. Найвищий конкурентний тиск було зареєстровано у харчовій та поліграфічній галузях.

Тиск з боку виробників Росії/СНД та з боку інших іноземних виробників, на відміну від тиску з боку вітчизняних виробників, став сильнішим. Значення індексів збільшилися, відповідно, з -0,56 до -0,40 та з 0,61 до -0,42.

Додаток 1: Методологія

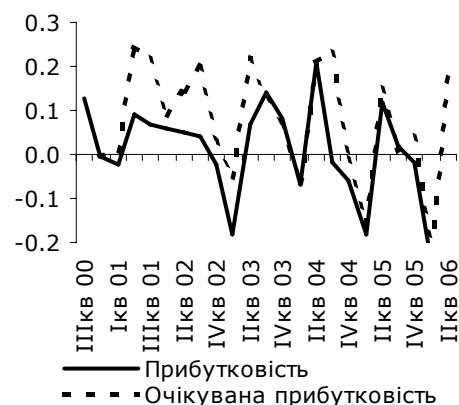
Всі індекси рахуються за єдиною методологією. Ми зараховуємо відповіді як +1, коли підприємство відповідає, що показник збільшився, 0 - якщо він не змінився і -1 - якщо зменшився. Наприклад, якщо із 100 респондентів 20 вказали на зростання виробництва, 50 респондентів звітували про його скорочення, і 30 зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від'ємне) значення індексу означає, що частка підприємств, де зросло виробництво, є більшою (меншою), ніж кількість тих, де виробництво скоротилося. Кожний індекс більший за +0,09 або менший за -0,09, є статистично значущим і відрізняється від нуля з ймовірністю помилки 5%.

Агрегований показник перспектив промисловості (*industrial confidence indicator*), розраховується як середнє арифметичне індексів очікуваних змін виробництва, оцінки обсягу нових замовлень та оцінки запасів продукції (останній, зі знаком мінус). За більш детальною інформацією про характеристики вибірки, структуру анкети, методологію обрахунку індексів та за повними даними дослідження звертайтеся до Оксани Кузяків kuziakiv@ier.kiev.ua.

² Методологія обрахунку цього індексу подібна до інших. Шкала: -1 - немає або низький тиск, 0 - помірний тиск, 1 - високий тиск.

³ До важкої промисловості ми відносимо металургію, хімічну та нафтохімічну та паливну промисловості.

Індекси прибутковості

Індекс конкурентного тиску з боку українських виробників

Галузь	Q3'05	Q4'05	Q1'06
Важка пром.	0.40	0.35	0.21
Машинобуд.	-0.20	-0.12	-0.26
Деревообробна	0.26	0.26	-0.07
Будматеріали.	0.42	0.26	0.17
Легка пром.	0.51	0.19	0.30
Харчова пром.	0.63	0.58	0.54
Поліграфія	0.46	0.71	0.50

Кількість працюючих, %

	Q1'06
Менше 50	29,3
51 — 250	41,3
251 — 500	14,1
501 — 1000	8,7
Більше 1000	6,5

Регіони, %

Львів	27,2
Київ	30,8
Харків	32,6
Одеса	9,4

Галузі промисловості, %

	Q1'05
Важка ⁴ промисловість	9,4
Машинобудування	27,5
Обробка деревини	6,9
Будівельні матеріали	7,2
Легка промисловість	12,0
Харчова промисловість	25,7
Поліграфія	8,3
Інше	2,9